

Hoofstuk 5: Waar was God toe ons gedans het?

'n Besinning oor die religieuse en spirituele aspekte, veral oor die teenwoordigheid van God, soos dit verstaan en ervaar word in 'n spesifieke situasie.

5.1. Inleiding

Hierdie beweging van die navorsingsdrama sal kyk na hoe God op die verhoog beleef is en hoe die respondente, maar veral die hoofkarakters God beleef het en oor Hom gepraat het.

Die hoofstuk is nie 'n geforseerde poging om oor godsdienst te praat nie. Die beweging is 'n eerlike poging om te hoor hoe die medenavorsers die teenwoordigheid van God beleef (Müller 2005:82). Ek sal probeer om dit sover moontlik sosiaal-konstruksionisties te benader soos deur Müller voorgestel (2005:83). Die navorser se eie belewenis sal ook 'n bepaalde rol speel in die beweging (Müller 2005:82).

Een van die dinge wat ek moeilik in die studie kon ignoreer, is die religieuse aspek. Selfs die medenavorsers uit ander vakgebiede het op 'n manier vanuit 'n religieuse hoek gepraat oor die hoofkarakters. Dit is deel van die beperking van die "ek" wat in hoofstuk 1 bespreek is. Ek is vir baie van die mense die predikant. Daar is 'n persepsie wat by baie mense leef dat 'n mens anders moet optree as jy in gesprek is met 'n predikant. Die taalgebruik van die meeste van die respondente reflekteer dit ook.

Daarom gaan my fokus in hierdie hoofstuk nie wees oor hoe die meisies die kerk beleef nie. Ek gaan poog om regtig te kyk hoe hulle God en godsdienst sien en beleef.

Ek glo dat al was ek glad nie betrokke by die groep nie, sou die religieuse aspek steeds baie sterk teenwoordig gewees het op die verhoog waarna in die studie gekyk is.

5.2. Die kerk as akteur van God

Wanneer ons na die verhoogdramas kyk, word dit baie vinnig duidelik dat die meisies se idee en verstaan van God en geloof baie nou aan die kerk gebind is en nog meer spesifiek aan dit wat by die kerkgebou gebeur. Dit maak dit dus baie moeilik om die meisies se ervaring van God los te maak van hulle ervaring van dit wat by die “kerk” gebeur. Aangesien elke lidmaat van die kerk implisiet deel van God is, moet die rol van mense dus geensins onderskat word nie. Daar is baie gevalle in die meisies se verhale waar hulle hierdie feit ook bevestig het. Hulle verstaan van God is in groot mate gevorm deur die kerk wat uit mense bestaan. Die Bybel en lering van die kerk het 'n baie klein rol gespeel. Prins (2005:490) beklemtoon ook die tendens dat kinders baie min leer uit die Bybel en baie meer uit programme wat gemeentes geloods het om kinders se geloof te vorm.

Volgens die verstaan van die meisies is die kerk dus letterlik die verteenwoordiger van God op aarde en in hulle lewens. Dit klink met die eerste aanhoor daarvan na 'n baie goeie model om volgens te lewe en dit sou selfs gesien kon word as 'n kompliment vir 'n gemeente. Die kerk moet presies dit wees: verteenwoordiger van God op aarde. Die kerk is die plek, soos Prins (2005:487) dit stel waar geloof aan kinders geleer word en waar hulle beeld van God gevorm word.

Ek glo dat 'n stelling soos dié van Nietzsche ook om hierdie rede dan waarheid dra:

The concept ‘God’ invented as the antithetical concept to life – everything harmful, noxious, slanderous, the whole mortal enmity against life brought

into one terrible unity! The concept 'the Beyond', 'real world' invented so as to deprive of value the only world which exists – so as to leave over no goal, no reason, no task for our earthly reality! The concept 'soul', 'spirit', finally even 'immortal soul', invented so as to despise the body, so as to make it sick – 'holy' – so as to bring to all the things in life which deserve serious attention, the questions of nutriment, residence, cleanliness, weather, a horrifying frivolity! (Nietzsche 2004:103–104).

Ek glo dat dit nie die manier is waarop dit veronderstel was om te wees nie maar as gevolg van mense en menslike waarheid kan ons baie hierin lees. Wanneer ons die kerk as akteur van God in die deel beskryf, is dit nie noodwendig 'n positiewe beeld nie. Hierdie God wat die kerk gebruik sou selfs as 'n deel van die probleem gesien kon word, eerder as deel van die oplossing. Die dans van die kerk, geloof en God is dus 'n baie duidelike deel van die verhoogdrama van die meisies.

Prins (2005:491) wys hoe jongmense se verhoudings lyk. Dit beklemtoon hoe belangrik verteenwoordigers van die kerk in jongmense se lewens is. 'n Groep tieners is versoek om aan te dui met watter volwassenes, benewens hulle ouers, hulle 'n verhouding gebou het wat van so 'n aard is dat daardie volwassenes vir hulle as rolmodelle dien in hulle geloofsvorming. Die reaksies wat verkry is, is die volgende:

1. Die dominee: 22%
2. Ouma/Oupa: 14%
3. Jeugleier by kategese/jeugaksie: 14%
4. Ander familie (meestal oom of tannie): 12%
5. Onderwyser/skoolhoof: 12%
6. Volwasse vriende (ouers van vriende en ouers se vriende): 11%
7. Broer/suster: 7%
8. Eie vriende: 5%

9. Huishulp: 1%

Die navorsing van Prins (2005: 491) maak dit duidelik dat die kerk 'n baie groot invloed het op jongmense se lewens, en by implikasie dan ook op hulle vorming van 'n beeld van God. Dit beklemtoon dus dat die kerk verhoudings met jongmense moet hê. Richards (1980:84) gee 'n goeie beskrywing van die kwaliteite wat in so 'n verhouding teenwoordig behoort te wees:

- Daar moet gereëde en langtermynkontak met die rolmodel wees.
- Liefde is die basis waarop die verhouding gebou moet wees.
- Daar moet blootstelling wees aan die innerlike ervarings van die rolmodel.
- Die rolmodel moet in verskillende omstandighede en situasies waargeneem kan word.
- Die model moet konsekwent wees in gedrag, waardes ensovoorts.
- Die gedrag van die rolmodel moet korreleer met die oortuigings van die geloofsgemeenskap.
- Die rolmodel moet sy/haar gedrag verduidelik en in aansluiting daarby die nodige onderrig gee.

De Wet (2003:1466) gaan verder deur te sê: Geloofsvorming van tieners in die verbondsgesin vra dus 'n paradigmaskuif van 'n geïnstitutionaliseerde tienerbediening na 'n meer praktyk-, gesin-, verhouding-, gemeenskapsgerigte benadering. Geloofsbemiddeling aan tieners vra benewens kennis van die fisiese veranderinge by tieners, ook 'n deeglike begrip van die transformasie in hul denkwyse. Die kerk kan dus gesien word as 'n verteenwoordiger van God. Paris (2001:201) beweer: *“Personhood is not possible apart from participation in community, and a good community exists for the well-being of its members.”* Daar is egter twee beklemtonings van hierdie dialektiese verhouding: (1) die beklemtoning van die individu en (2) die beklemtoning van die gemeenskap. Barna en Hatch (2001:115) verwys in hulle studie na kulturele verskuiwings soos volg: *“In a decade when everyone’s lifestyle will be so uniquely representative of themselves that there will not be ‘lifestyle patterns’ per se, Christians will*

nevertheless have continual opportunities to show what a difference their faith makes in coping with the omnipresent chaos.” Dit beklemtoon net dat die kerk, soos die meisies in hulle verhale beklemtoon het, die verteenwoordiger van God op aarde is.

Barna (1995:109–115) verwys na faktore wat tieners in die 1990's gedefinieer het en hulle lewens gerig het. Hierdie faktore dui op sekere verskuiwings wat reeds vir 'n geruime tyd in die denke van tieners voorkom en wat die wyse van geloofsbemiddeling aan hulle direk raak, byvoorbeeld: persoonlike verhoudings tel en institute nie; die ontwikkeling van 'n karakter is van meer belang as sukses; gesinne is nie altyd beskikbaar nie, maar dáár word die beste emosionele ondersteuning gevind; een persoon kán 'n verskil in die samelewing maak, en tegnologie is tieners se natuurlike bondgenoot.

Die verstaan van die kerk as akteur van God is nie net negatief nie. Die meisies het dit in baie opsigte duidelik gemaak dat dié deel van die verhoogdrama ook positief was en vir baie steeds is, waar 'n verstaan van God oorgedra is wat positief is. Dat die kerk en die verteenwoordigers egter ook baie kanse verspeel het, kan nie ontken word nie.

5.3. God as die Een wat beskerm

Een van die gewildste metafore of Godsbeelde is die beeld van God wat beskerm. Ons sou ook kon praat van die gedagte dat God die goeie herder is, die een wat Sy skape oppas of beskerm. Ek glo ook dat dit een van die bekendste Bybelse beelde van God is, soos duidelik blyk uit Psalm 23. Daar is baie min mense wat nie die beeld ken nie.

Baie van die meisies het in hulle verhale en in die toevallige gesprekke gedeel dat hulle veral by die kerk veilig gevoel het. Wanneer daar oor God gepraat is, is daar ook baie keer na God verwys as die Een wat beskerm. Die meisies het ook

geen geheim daarvan gemaak nie dat die kerk baie keer die enigste plek was waar hulle veilig gevoel het. Baie van die meisies het vier keer of meer 'n week kerk toe gegaan om aksies daar by te woon. In dié opsig het die kerkterrein op 'n manier dieselfde veiligheid gebied as die begraafplaas.

Maar meer as net die veiligheid wat die terrein en die kerk gebied het, is een van die Godsbeelde wat baie sterk by die meisies geleef het, die beeld van God as 'n beskermmer. Pienkie het byvoorbeeld in haar verhaal baie pertinent gesê dat God haar beskerm. God kan nie minder as 'n persoonlike God wees nie (McFague 2001:18).

Die beeld is veral in tye van nood deur die meisies onthou, hoewel baie van die meisies gesê het dat hulle nie glo nie en selfs dat hulle die duiwel aanbid en in hom glo. Ek kan 'n paar geleenthede onthou waar hulle dit bevestig het. Wanneer die meisies gebeure as 'n bedreiging ervaar het, het hulle óf by my huis opgedaag óf het hulle baie keer na 'n lang afwesigheid by 'n erediens opgedaag.

In een geval moes ek vir twee van die meisies in die hof gaan getuig het, nadat hulle vir diefstal gevang is. Hulle redenasie was eenvoudig dat Jesus die vrou in Johannes beskerm het terwyl sy tog verkeerd was. Op grond van hierdie verhaal het hulle verwag dat die kerk hulle moet beskerm.

Die kerk as instelling het dus vir baie van die meisies in hulle dramas 'n bron van veiligheid en beskerming geword. Vir die meisies is dit 'n belangrike deel van wie God vir hulle is. God beskerm. *“Mense het nog altyd hulle ervaring van God in menslike beelde en menslike taal beskryf. Dit kan nie anders nie. Menslike woorde en beelde is al wat beskikbaar is”* (Dreyer 1998:549). Die realiteit waarbinne die meisies se drama afspeel is die realiteit waarbinne hulle godsbeeld gevorm word.

5.4. God wat liefhet en ons nie oordeel nie

Wat baie nou aansluit by die gedagte dat God die Een is wat beskerm is die gedagte dat God nie oordeel nie en liefde is. Chirsty wat baie meer volwasse is en terugkyk op haar verhaal maak baie van die feit dat God genadig en liefde is. Die jonger meisies het dit almal ook op die een of ander manier gesê. Hulle sou gereeld sê: “Ons is nie gebreek nie; moet ons nie oordeel nie, ons is nie so sleg soos almal sê nie, daar is niks fout met ons nie”. Volgens die meisies se begrip is vir hulle baie duidelik dat God nie oordeel nie. Daarom was dit nooit vir die meisies 'n probleem om kerk toe te kom nie. Hulle het verstaan dat hulle daar net kon wees en nie geoordeel sal word nie. Hulle het verstaan dat: “Hier is daar nie sprake van eksklusiwiteit nie – nie ten opsigte van buitestaanders nie, nie ten opsigte van kinders nie, en ook nie ten opsigte van geslag nie” (Dreyer 1999:90). God is genadig en Hy oordeel nie.

Die beeld wat baie nou met hierdie beeld saamgaan dat God nie oordeel nie, is die gedagte dat God ons liefhet. Die meisies sien dit in groot mate soos McFague (1987:130):

We speak of God as love but are afraid to call God lover. But a God who relates to all that is, not distantly and bloodlessly, but intimately and passionately, is appropriately called lover. God as lover is the one who loves the world not with the fingertips but totally and passionately, taking pleasure in its variety and richness, finding it attractive and valuable, delighting in its fulfillment. God as lover is the moving power of love in the universe, the desire for unity with all the beloved, the passionate embrace that spins the “living pulsing earth” around, send the “blood through our veins”, and “draws us into one another’s arms”.

‘n God wat nie oordeel nie is vir die meisies ‘n God wat lief het. God, soos die meisies Hom verstaan, is 'n God wat nie oordeel nie, nie oor hulle sal skinder nie en hulle aanvaar soos hulle is, dus aan die hand van (McFague 2001:17) God wat hulle nie net met die vingerpunte lief het nie maar met alles. God se liefde is

liefde vir die wêreld, liefde wat tot uitdrukking kom wanneer God as vader, moeder, vriend, regter, koning, skepper en ook in terme van enige ander metafoor waarmee mense God in hulle gebroke wêreld mee verbeeld, by mense teenwoordig is.

5.5. Kan God 'n Ma wees?

By die lees van die meisies se verhale kan 'n mens ook die vraag vra: Kan God nie ook as moeder in die drama gesien word nie. Ek dink vir baie van die meisies sou dit baie makliker wees om oor God te dink in terme van 'n vroulike metafoor. Neuger (2006:63) skryf dat “... *when our primary images and metaphors equate God with a white, male ruler... it contributes to a culture in which white male rulership is seen, at the least, as normative, and at the worst, as divinely sanctioned.*” Wanneer daar dan dus oor God gepraat word in terme van vroulike metafore sou dit moontlik kon wees dat die meisies met die aspekte sou kon vereenselwig.

Die manlike beeld van God as enigste metafoor om van God te praat, werk nie vir al die meisies nie. Vir iemand soos Nody is dit een van die redes waarom sy nie veel met die kerk of God te doen wil hê nie. Vroulike metafore sou dit makliker maak het om met haar te praat oor God. Vroulike metafore alleen sou egter steeds nie genoeg gewees het nie, omdat sy ook negatiewe ervarings van haar ma gehad het.

Die realiteit is dat wanneer jy met die meisies oor God praat jy na alle moontlike metafore sal moet kyk en dat 'n mens nie uitsluitlik daarvoor kan praat, nie maar dit ook sal moet lééf. 'n Godsbeeld by die meisies word nie deur woorde gevorm nie, maar deur op watter wyse ons in hulle lewensdrama deelneem as ons onself Christen noem. En in hulle verwysingsraamwerk noem jy jouself nie 'n Christen deur bloot te sê jy is 'n Christen nie. Jy noem jouself 'n Christen deur jou assosiasie met die kerk soos wanneer 'n persoon op 'n Sondag of by geleentheid

by die kerk opdaag en deelneem aan kerklike aktiwiteite. In dié verband skryf Johnson (1992:4, 47): *that the images we use for God are not 'peripheral or dispensable to theological speech' or 'ecclesial and social praxis'. Rather they are powerful entities that may direct how people live their lives.*” Paul Ricoeur (1967:349) sê: *“The symbol of God functions.”* Dit is ook nie anders op die verhoog van die meisies se lewens nie en ook nie vir die navorsing nie. Daar is baie beelde van God, maar die vraag is hoe die hoofkarakters die funksionering van die Godsbeelde in hulle lewens verstaan.

5.6. God is totaal afwesig

In baie van die meisies se stories is dit duidelik dat nie saakmaak watter metafore of voorbeelde daar van God gebruik of geleef word nie. Vir die meisies is God afwesig en hulle gee nie regtig om oor watter geloof mens beoefen nie. Die meisies is net te veel teleurgestel. Hulle voer ook aan dat die enigste rede hoekom hulle kerk toe kom, is omdat hulle vriende daar is.

“Ons gee nie om oor God nie” was aan die begin (voor die meisies my beter leer ken het) die taal gewees wat baie van hulle gebesig het. Hoe beter ek die meisies leer ken het, hoe meer het ek verstaan dat dit nie noodwendig die geval was nie. Baie van die meisies het net al soveel keer seer gekry en met baie van hulle het dit onder die vaandel van godsdiens en die kerk gebeur. Daarna het hulle hulself oortuig dat daar nie 'n God is nie.

Die gevolg hiervan was in baie gevalle dat die meisies begin soek het na God en ervarings van God in ander godsdienste en op ander maniere. Die meisies het geëksperimenteer met wicca en die okkulte omdat hulle die ervaring gehad het dat God nie meer teenwoordig was in hulle lewens nie. Vervolgens beweeg ons na die hantering van die volgende onderwerp, naamlik dat God tasbaar is.

5.7. God is tasbaar

Die meisies het almal op die een of ander manier gepraat oor ervarings van God en godsdiens in taal wat tasbaarheid voorstel. Vir die meisies is godsdiens en God iets wat 'n mens kan ervaar en beleef. In hulle soeke na die tasbaarheid het baie van die meisies se paaie gekruis met die okkulte en veral met die sogenaamde wit-heksery (*wicca*).

Wat die gesprek oor die twee sake bemoeilik, is dat daar baie min vanuit die kerklike hoek nagedink is oor okkultisme en heksery. Daar is baie geskryf oor die kriminaliteit van die twee verskynsels. In die meisies se drama was dit een van die plekke waar hulle gesoek het na aanvaarding en 'n ervaring van die bonatuurlike.

Jonker (1991:5) omskryf die okkulte as 'n geloofsstelsel met esoteriese kennis wat slegs aan 'n paar uitverkorenes en dié in opleiding bekend is. Dit is afhanklik van talente buite die normale vyf sinne en staan in verhouding tot die bonatuurlike. Die woord “okkulte” verwys dus na alle aspekte wat met verborgenheid te doen het of in verhouding met die bonatuurlike staan en kan dus as 'n oorkoepelende term beskou word wat na verskeie okkultiese gelowe of aksies verwys (De Beer 2004:11). Volgens Bevol-Manders en Dreyer (1998:736) is Satanisme 'n charismatiesreligieuse kultus wat gekenmerk word deur die godslasterlike omkering van alle Christelike norme en die Christelike ideologie. Volgens hulle sluit dit die aanroeping van Satan as voorwerp van vereering in.

Vir die meeste van die meisies was dit net 'n manier om te eksperimenteer wat gekom het deur groepsdruk en die soeke na aanvaarding. Die meeste van die meisies wat betrokke was by die okkulte het berig dat dit “werklik” voel en wou weet hoekom die kerk nie so is nie.

Wanneer 'n mens suiwer oor die okkulte en hekserij moet praat is die skadelikheid daarvan baie duidelik. Daar is ook 'n baie sterk kriminele sy daaraan verbonde. Dit word ook met die gebruik van dwelms geassosieer. Baie van die meisies het ook baie keer hiervan getuig.

My bedoeling is egter nie om die fenomene in besonderhede te bespreek nie. Daarmee wil ek ook nie die skadelikheid van die okkulte onderskat of vereenvoudig nie. Ons het baie in die groep oor die saak gepraat. Die meisies se ervarings van die okkulte was baie oppervlakkig en in baie opsigte gefabriseer. Die meisies was na my mening nie regtig sataniste of hekse nie. Daar is bepaalde sake wat my tot die gevolgtrekking laat kom dat die toetreders wat van hulle na die okkulte gemaak, hoe werklik dit ook vir hulle was, ook deel was van hulle soeke na God en identiteit. Dit was dus onomwonde deel van hulle eksperimentering.

Wat die meisies wat hierby betrokke geraak het beklemtoon het, was dat daar meer was as net dit wat ons met woorde kan beskryf. Hulle sou taal gebruik soos “Dit het gevoel, ervaring, ek kan nie vir jou verduidelik nie, dit was regtig”. Godsdienst en God is dus vir hulle baie sterk gekoppel aan gevoel en ervaring. God moet beleef kan word.

5.8. Algemene opmerkings in die navorsingsdrama wat dui op godsdienst en God

Wanneer ek na die gesprekke met die meisies kyk en hulle verhale lees en ook na hulle verhoogkaarte kyk, is dit baie duidelik dat die meisies baie nadink oor God en godsdienst. Teologies is hulle manier van dink nie noodwendig “korrek” nie, maar hulle is besig met God. Hulle is op geen stadium gedwing om by die kerk in te skakel nie, dit was hulle keuse. Dit is ook hoe ek die meisies en hulle situasie leer ken het.

Ander opmerkings wat die meisies gemaak het met verwysing na godsdiens en God sluit in:

- Daar is hoop.
- Geloof en gelowiges is skynheilig.
- Gelowiges oordeel.
- Geloof help nie regtig om enige iets beter te maak nie.
- Geloof en liefde is dieselfde.
- God hou nie jou verlede teen jou nie.
- God het my uniek geskep.

In en deur die navorsingsdrama het dit vir my meer en meer duidelik geword dat die meisies eintlik gesoek het na aanvaarding en 'n plek waar hulle kon bepaal wie hulle regtig is; 'n plek waar hulle veilig was en nie bang hoef te wees nie en dat iemand hulle gaan veroordeel of uitbuit en mishandel nie. Wat vir my positief was, is dat hulle dit by die kerk kom soek het. Dit was nie altyd so nie. My gevoel was aanvanklik dat die meisies my net wou ontwrig en my uit die werk uit wou hou. Ek sou in baie vroom taal kon sê dat die meisies op soek was na 'n ervaring van God in 'n wêreld vol onsekerhede en seer.

5.9. Gevolgtrekking

Godsdiens en *God-talk* is onlosmaaklik deel van die verhoog waarop ons onself bevind. Die hartseer is dat die verstaan van God in die verhaal gekontamineer is en op maniere gekonstrueer is dat baie meisies nie noodwendig deel wou gehad het aan die verhaal nie. Dit laat ernstige uitdagings vir godsdienstige instansies en leiers.

Die verhaal is egter nie totaal negatief nie. Daar is tekens dat baie van die meisies kerk toe gekom het omdat hulle gevoel het dat daar 'n Groter Hand teenwoordig was. Hulle het verstaan dat God genadig is, dat Hy hulle aanvaar

soos hulle is en dat Hy beskerm. Die kerk is ongelukkig nie op die stadium die instansie wat bepaal hoe God in hulle lewens sal funksioneer nie.